

Les Terres de l'Ebre, referents en memòria democràtica

VICTÒRIA ALMUNÍ
Alcaldeessa de la Sénia i directora
dels Serveis de Cultura de la
Generalitat a l'Ebre

LLUÍS MONTULL
Director dels Serveis Territorials
del Departament de Justícia, Drets
i Memòria a les Terres de l'Ebre

Anàlisi

Restitució. Per quina raó és fonamental la defensa de la memòria ara que les generacions que van patir la Guerra Civil, l'exili o la repressió van desapareixent? Doncs, primer de tot, per fer-los justícia

«Jo defenso la meua terra, aquesta terra meua de solcs buits i barques encallades, una pàtria on ara ningú no pot mirar les flors sense pensar en els caiguts». Agustí Bartra, veterà del Front d'Aragó i exiliat, va escriure estos versos el 1946, parlant dels «solcs buits» que la Guerra Civil va deixar a Catalunya. «Solcs» que estan fets de ferides obertes per sempre més al territori i a les famílies dels morts i dels desapareguts, però que també assenyalen els sentiments de generacions que es pregunten com hagués estat la seua història sense estes pèrdues.

I de segur que si existeix un indret al nostre país on estos «solcs» són profunds i persistents és a les Terres de l'Ebre: a la Terra Alta especialment, però també a les comarques de la Ribera d'Ebre, del Baix Ebre i del Montsià. Perquè és aquí on va tenir lloc la Batalla de l'Ebre.

El darrer gran intent de la República de resistir la victòria d'un feixisme que finalment va imposar la seua llei de repressió i desmemòria durant quaranta anys. I, alhora, la batalla més cruenta de la Guerra civil, fins al punt que es calcula que les baixes dels dos exèrcits enfrontats superen les 100.000, entre morts, ferits i desapareguts en els 115 dies que va durar des del 25 de juliol fins al 16 de novembre de 1938.

Tot i que cal dir ben alt que, des de fa dècades, és a les Terres de l'Ebre on també ha adquirit protagonisme «la defensa de la terra» que proclamava el poeta en forma de lluita cívica per la memòria. Queda molta feina a fer. Moltíssima. Però actes com els realitzats a les nostres comarques a propòsit del 85è aniversari del Final de la Batalla de l'Ebre són un bon exemple que, a més d'escenaris de memòria democràtica, hem esdevingut referents de la seua recuperació.

Actes plens d'emoció, valors i rigor com el lliurament del I Guardó Pont de Ferro a Flix a Josep Sánchez Cervelló, l'historiador que —com va dir el Delegat

L'espai memorial de les Camposines, al terme de la Fatarella. FOTO: JOAN REVILLAS

«Queda molta feina per fer, però actes com els del 85è aniversari del final de la Batalla de l'Ebre són un bon exemple que, a més d'escenaris de memòria democràtica, hem esdevingut referents de la seua recuperació»

del Govern Albert Salvadó— va donar l'oportunitat als ebrenços i ebrenques de conèixer la seua història a partir d'una mirada també d'aquí i que va coordinar l'estudi de geolocalització de fosses a les Terres de l'Ebre i el Priorat. O l'homenatge a les víctimes del 19 de novembre al Memorial de les Camposines, un dels solcs convertit en espai de memòria des del 2005 on s'acullen els noms de persones desaparegudes a la Batalla de l'Ebre i on no hi ha dia en què una família no deixi flors (les flors de la memòria de Bartra) a les plaques amb els noms, davant les impressionants vistes de la Serra de Cavalls i de Pàndols.

També rutes de la memòria com l'organitzada per l'Ajuntament de Tortosa per homenatjar Joaquín Cid Subirats i l'alcalde màrtir Josep Rodríguez, afusellats pel franquisme a Tarragona l'agost del 1939, on van participar 200 persones el 18 de novembre. O punts d'inflexió en la historiografia de la memòria ebrenca com l'exposició 'Dones i Guerra Civil: invisibles però decisives, dones pre-

sents a la Guerra Civil i a la batalla de l'Ebre' que fins al 31 de juliol permetrà al Centre 115 dies de Corbera entendre millor el paper de la dona a la Batalla.

Uns actes en què han participat institucions i entitats com ajuntaments, el Govern de la Generalitat, el COMEBE (Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre) o el CEBE (Centre dels Estudis de la Batalla de l'Ebre); associacions com La Cana, Amics i Amigues de l'Ebre, Lo Riu; empreses com Terra Enllà; historiadors com Roc Salvadó i Mary Nash; guerrilleres de la memòria com Elena Solanes, neboda neta de Florencio Pla 'La Pastora'; o grups de professorat com DEMD-Ebre.

Jornades a la Sénia

I entre tots ells, voldríem subratllar finalment la rellevància de les I Jornades de Memòria Democràtica de La Sénia que enllacen amb les que es van fer a Benifallet per commemorar l'inici de la Batalla. Unes Jornades que han durat des del 18 al 29 de novem-

bre i en què han destacat els actes entorn del Centre d'Interpretació del Camp d'Aviació de la Sénia, integrat a la Xarxa d'Espais des del 2010, i que va tenir un paper molt rellevant durant la Batalla perquè, després del seu inici republicà, va passar a albergar la terrible Legió Còndor alemanya que va castigar sense descans les soferents posicions de la República. Però també han servit per presentar amb Joan B. Beltran Reverter el projecte de llambordes de la memòria per honorar els senienços deportats als camps de concentració nazis, projectar el documental 'La llibreta del Doctor Gras', reflexionar sobre arqueologia a la Guerra Civil o inaugurar l'exposició de grafitis 'Murs amb records. Memòria del silenci', a càrrec de la Universitat Rovira i Virgili (URV) i del COMEBE.

I per quina raó és fonamental esta 'defensa de la memòria' ara que les generacions dels que van patir la Guerra Civil, l'exili, la deportació o la repressió franquista van desapareixent i amb elles el seu testimoni directe? Doncs, primer de tot, per fer-los-hi justícia, però també perquè en esta defensa es crea una xarxa de responsabilitat que ens aplega com a senienços o terraltins, ebrenços i catalans en la lluita per un país més just que és d'ahir però que també ha de ser d'avui i de demà.

Una xarxa de responsabilitat en què cal honorar la tasca pionera de persones com el mateix Bartra, Josep Sánchez Cervelló i d'associacions com l'Agrupació de Supervivents de la Lleua del Biberó-41, però que ara més que mai ha d'estar encapçalada pel nostre jovent per ser realment efectiva. En uns moments en què malauradament tornen també amb força la banalització de la memòria i la reproducció de gestos i clixés d'un feixisme que, com sabem molt bé, sempre van units a la violència. Perquè, no més així, rememorant plegades i plegats, les flors de la memòria per la guerra civil, la deportació o la repressió franquista també ho seran d'un món menys terrible i més humà.